

ויקרא פרק כה

- (א) וַיְדַבֵּר יְקֹנָק אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינִי לֵאמֹר:
 (ב) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תְבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשָׁבַתָּה הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לִיקוֹן:
 (ג) שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרֶמֶךְ וְאֶסְפַּתְּ אֶת תְּבוּאָתָהּ:
 (ד) וּבִשְׁנַת הַשְּׁבִיעִית שִׁבְתָּ שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ שִׁבְתָּ לִיקוֹן שְׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכֶרֶם לֹא תִזְמַר:
 (ה) אֶת סְפִיחַ קְצִירְךָ לֹא תִקְצוּר וְאֶת עֲנָבֵי נְזִירְךָ לֹא תִבְצוּר שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ:
 (ו) וְהִיְתָה שִׁבְתָּ הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְרְךָ וּלְתוֹשֶׁבֶת הַגְּרָמִים עִמָּךְ:
 (ז) וּלְבִקְמַתְךָ וּלְחִיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל: o

שמות פרק כג

- (י) וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע אֶת אֶרְצְךָ וְאֶסְפַּתְּ אֶת תְּבוּאָתָהּ:
 (יא) וְהַשְּׁבִיעִית תִּשְׁמְטֶנָּה וְנִטְשָׁתָה וְאָכְלוּ אֲבִיבֵי עִמָּךְ וְיִתְרֶם תֹּאכַל חֵיט הַשְּׂדֶה כִּן תַּעֲשֶׂה לְכָרְמְךָ לְזִיתְךָ:

שמות פרק לד

(כא) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבַּת בְּחֵרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבַּת:

תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף ב עמוד ב - ג עמוד א

תנן: משקין בית השלחין במועד ובשביעית. בשלמא מועד משום טירחא הוא, ובמקום פסידא שרו רבנן. אלא שביעית, בין למאן דאמר משום זורע, ובין למאן דאמר משום חורש - זריעה וחרישה בשביעית מי שרי? - אמר אביי: בשביעית בזמן הזה, ורבי היא. דתניא, רבי אומר: +דברים ט"ו+ וזה דבר השמטה שמוט - בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים. בזמן שאתה משמט קרקע - אתה משמט כספים, ובזמן שאי אתה משמט קרקע - אי אתה משמט כספים. רבא אמר: אפילו תימא רבנן, אבות אסור רחמנא, תולדות לא אסור רחמנא, דכתיב +ויקרא כ"ה+ ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ שדך לא תזרע וגו'. מכדי, זמירה בכלל זריעה, ובצירה בכלל קצירה, למאי הלכתא כתבינהו רחמנא? למימרא: דאהני תולדות - מיחייב, אאחרנייתא - לא מיחייב. ולא? והתניא: שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר, אין לי אלא זירוע וזימור, מנין לניכוש ולעידור ולכיסוח? תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא. לא כל מלאכה שבשדך, ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מקרסמין, ואין מזרדין, ואין מפסגין באילן - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא, לא כל מלאכה שבשדך ולא כל מלאכה שבכרמך. מנין שאין מזבלין, ואין מפרקין, ואין מאבקין, ואין מעשנין באילן - תלמוד לומר: שדך לא כרמך לא, כל מלאכה שבשדך לא, וכל מלאכה שבכרמך לא. יכול לא יקשקש תחת הזיתים, ולא יעדר תחת הגפנים, ולא ימלא נקעים מים, ולא יעשה עוגיות לגפנים - תלמוד לומר: שדך לא תזרע זריעה בכלל היתה, ולמה יצתה - להקיש אליה, לומר לך: מה זריעה מיוחדת, עבודה שבשדה ושכרם - אף כל שהיא עבודה שבשדה ושכרם! - מדרבנן, וקרא - אסמכתא בעלמא. וקשקוש בשביעית מי שרי? והא כתיב +שמות כ"ג+ והשביעית תשמטנה ונטשתה. תשמטנה - מלקשקש, ונטשתה - מלסקל! - אמר רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו; חד - אברויי אילני, וחד - סתומי פילי. אברויי אילן - אסור, סתומי פילי - שרי.

תלמוד בבלי מסכת עבודה זרה דף נ עמוד ב

אמר רב יוסף בר אבא: איקלע רבה בר ירמיה לאתרין, ואתא ואייתי מתניתא בידיה: מתליעין ומזהמין בשביעית ואין מתליעין ומזהמין במועד, כאן וכאן אין מגזמין, וסכין שמן לגזום בין במועד בין בשביעית, ולית נגר ולא בר נגר דיפרקינה. אמר רבינא: אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא ומפרקינא לה, מאי קא קשיא ליה? אילימא מועד אשביעית קא קשיא ליה, מאי שנא שביעית דשרי, ומ"ש מועד דאסור? מי דמי? שביעית - מלאכה אסור רחמנא, טירחא שרי, מועד - אפ"י טירחא נמי אסור! ואלא זיהום אגזום קא קשיא ליה, מ"ש זיהום דשרי, ומ"ש גזום דאסור? מי דמי? זיהום אוקומי אילנא ושרי, גזום אברויי אילנא ואסור! ואלא זיהום אזיהום קא קשיא ליה, דקתני: מתליעין ומזהמין בשביעית, ורמיניה: מזהמין את הנטיעות, וכורכין אותן, וקוטמין אותן, ועושין להם בתים, ומשקין אותן עד ר"ה; עד ר"ה אין, בשביעית לא! ודלמא כדרב עוקבא בר חמא, דאמר רב עוקבא בר חמא: תרי קשקושי הוו, חד לאברויי אילנא ואסור, וחד לסתומי פילי ושרי; ה"נ תרי זיהומי הוי, חד לאוקומי אילני ושרי, וחד לאברויי אילני ואסור! ואלא סיכה אסיכה קא קשיא ליה, דקתני: סכין שמן לגזום בין במועד ובין בשביעית, ורמיניה: סכין את הפגין, ומנקבין, ומפטמין אותן עד ר"ה; עד ר"ה אין, בשביעית לא! מי דמי? הכא אוקומי אילנא ושרי, התם פטומי פירא ואסור!

תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת מועד קטן פרק א

ניחא מי קילון מי גשמים א"ר יוחנן גזרו מי גשמים מפני שהן כמי קילון. ר' ביסנא בשם ר' לא שנו אלא במועד הא בשביעית מותר. מה בין שביעית מה בין מועד שביעית ע"י שהיא מותרת במלאכה התירו בין דבר שהוא טריח בין דבר שאינו טריח. מועד ע"י שהוא אסור במלאכה לא התירו אלא דבר שהוא אבד ובלבד דבר שאינו טרח. ואת דבעי מישמענה מן הדא שביעית ע"י שזמנו מרובה התירו. מועד ע"י שזמנו קצר אסור. אותן שבעה ימים האחרונים לא מסתברא מיעבדין בשבעה ימי הרגל ויהיו אסורין.

עבודה שבשדה ובכרם

רש"י מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (עבודה ששייך בשדה ובכרם)

אף כל עבודה שהיא בשדה ובכרם - כגון כל הני פרטי, יצא קשקוש ועידור ומים בנקעים ועוגיות שאין בשניהן כו'.

תוספות מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (עבודה ששייך בשדה ובכרם)

אף כל שבשדה ושבכרם - וכל הני עבודות דלעיל נוהגות בין בשדה ובין בכרם ואפילו שיש מהן שאין עתה נוהגין כן י"ל שבמקומן היו עושין כך ורגילין לעשותן בשדה ובכרם.

רש"י מסכת עבודה זרה דף נ עמוד ב (אוקומי אילני ≠ עבודה שבשדה ובכרם)

ומזהמין - כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות ולא דמי האי לאין מזבלין דמועד קטן (דף ג) דהתם זבול דקרקע והוא עבודה שבשדה ושבכרם.
אבל סכין שמן לגיזום - כדי שלא ימות האילן אם נגזם קודם לכן מלאכה שהיא עבודת קרקע אסר רחמנא והני לאו מלאכת קרקע נינהו דאוקומי אילנא בעלמא הוא שלא ימות ואין משיחו לאילן אלא מעמידו בכמות שהוא.

רש"י כת"י מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (אוקומי אילני ≠ עבודה שבשדה ובכרם)

...אבל קישקוש ועוגיות אינן עבודה לא בכרם ולא בשדה דאין משיחין באילן אלא אוקומי אילנא בעלמא הוא הכי גמרינן לה בתורת כהנים...
סתומי פילי, שמגלין השרשים ומכסין אותם וסותם פילי גומות הקרקע.

נימוקי יוסף מסכת מועד קטן דף א עמוד א (מלאכה חשובה שעושין רק פעם אחת בשנה)

ובשביעית נמי משקין הספיחין שיצאו מאיליהן דאע"ג דכל עבודת הקרקע נאסרת בשביעית כדכתיב שדך לא תזרע וכו' ומיניהו ילפינן כל שאר עבודות כגון מזבלין ומקרסמין שהוא חתיכת הענפים היבשים מן האילן ומזרדין שהוא אילן שענפיו מרובין חותכין מהן מכאן ומכאן ומפסגין הוא באילן שנפץ נוטה לכאן ולכאן שקושרין אותו כדי שיעלו עליו למעלה שלא יכבדו על גוף האילן כל אלו מלאכות חשובות הן דסגי להו בפעם אחת בשנה דומיא דזריעה וזמירה אבל השקאה דצריכה תדיר לא מיקרי עבודה חשובה ולפיכך שריא:

חידושי הר"ן מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (מלאכה חשובה שעושין רק פעם אחת בשנה)

מה זריעה מיוחדת וכו', פ"י: והנך מלאכות דלעיל חשובות הן, ודי להן פעם אחת בשנה דומיא דזריעה ונטיעה, אבל קשקוש והשקאה דצריכות תדיר, לא מקרי חשובה עבודה (צ"ל עבודה חשובה) ומותר לעשותן

בית הבחירה למאירי מסכת מועד קטן דף ב עמוד א (מלאכה חשובה שעושין רק פעם אחת בשנה)

ובשביעית פ"י אף על פי שעבודת קרקע אסורה בשביעית דוקא בעבודה חשובה כגון זריעה וחרישה וזמירה וזיבול וקירסום ר"ל חתיכת הענפים היבשים מן האילן וזירוד והוא כריתת הענפים כשהן מרובין ביותר אף על פי שאין יבשות ופסוג והוא שאם ענפיו משפילות ונטות לכאן ולכאן קושרין אותם להעלות גדולן דרך מעלה כמו שיתבאר ענינם למטה והדומים לאלו שהן חשובות עד שגומרות את דרכן בפעם אחת אבל עבודה שאינה חשובה כגון השקאה שצריכה לעשות תמיד אינה נאסרת ומשקין ספיחין היוצאין מאיליהן שבמקום פסידא לא גזרו ואפי' בזמן שהיתה שביעית נוהגת בו מן התורה ודברים אלו לא הותרו אלא בבית השלחין...

חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (?עבודה רגילה שמשבחת?)

מה זריעה מיוחדת. פ"י שהיא עבודה רגילה וצריכה לשדות ולהשביח, אף כל וכו'.

תוספות הרא"ש מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (?כעין זריעה וזמירה?)

וקרי ליה כלל שאינו (אלא) [מלא] לאסור כל מלאכת שדה וכרם שהיא כעין זריעה וזמירה

תלמידי רבינו יחיאל מפריס (עבודה לשבח הקרקע או עבודה באילן עצמו)

אף כל עבודה. והני אכולהו שייכי בשדה ובכרם, נכוש עדור וכסוח שייך בשדה, כרסום וזרוז ופיסוג שייכי באילן, דהיינו כרם, דכת' עד כרם זית, אלא קשקוש וכל הני דסוף הבריתא אינן עבודה לא בשדה, דלא לאשבוחי קרקע עביד להו, ולא עבודה שבכרם, דהא בגוף האילן לא עביד ולא מידי.
אברויי אילנא. לשון בריא וחזק, כשיש על שרשיו קרקע יותר מדאי חופרה ונוטלה ומסיר מעליו הצורות, אי נמי כשנתגלו השרשים מביא צורות דקים ומיני עפר שמינה לכסותם, ובזה האילן משיחו וקרוי עבודת קרקע.
סתומי פילי. שסותם גומות הקרקע שתחת האילן ומלאן, ואין זה עבודת קרקע שאין הקרקע משבחת בכך, והאילן עצמו אינו משיחו במלאכה זו אלא עומד במעלתו שלא יכחיש כחו.

נצי"ב העמק שאלה ריש פרשת בהר ב' (עבודה המיוחדת לשדה)

...אלא ה"פ דווקא מלאכה שמויוחדת לעבודת הקרקע לגדולין, משא"כ חפירה שאינה מיוחדת לשדה, דגם בחצר ובבית איתא לעשות גומא, וזהו דקדוק הלשון בסוף הברייתא: 'אף אין לי אלא דבר שהוא עבודה בשדה ובכרם', פי' לאפוקי דבר שאין מיוחד לעבודה. אבל מדברי רש"י נראה דגריס 'אף כל עבודה שבשדה ושכרם' משמע דממעט עבודה שאינה בשניהן. וכלשון רבנו ממש איתא שבת פ"ז ה"ב ובת"כ פרשת בהר: 'מה הזרע והזימור מיוחדין שהן עבודה בארץ ובאילן אף אין לי אלא עבודה בארץ ובאילן' והיינו לאפוקי חפירות ונקעים למים, שהם דברים שנעשים שלא לעבודת הארץ אלא לתשמיש ולשתיה ג"כ.

חזון איש הל' שביעית סימן יז סעיף קטן כ (הכשר עבודה ≠ עבודה שבשדה ובכרם)

...ולכאורה י"ל דר"ל שהיא עבודה בשדה או שהיא עבודה בכרם. ועוגיות אינן מועילות כלום לכרם ואינן אלא מקום הכשר לעבודה, וכן נקעים מים אינו אלא הכשר להשקות וכן קשקוש סתומי פילי. שוב ראיתי בריטב"א כן.

אוקומי אילנא (סתומי פילי)**רבינו חננאל מסכת עבודה זרה דף נ עמוד ב (אוקומי אילני מותר אפילו במלאכות האסורות)**

...מזהמין משקין את האילנות מים וזבל... ואי זיהום אגוזים קשיא ליה אמאי זיהום בשביעית שרי. וגזום אסור. זיהום אוקומי אילנא שהוא זיבול להאכיל זוהמא את האילן שלא ימות שרי. גזום שהוא חיתוך הזמורות להחליף אחרים תחתיהן להברות האילן ולהפריחו הוא אסור.

רש"י מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (אוקומי אילני = פסידא)

סתומי פילי - שמסתם בקעים של אילן.

שרי - דאית ביה משום פסידא.

רש"י מסכת עבודה זרה דף נ עמוד ב (אוקומי אילני ≠ עבודה שבשדה ובכרם)

ומזהמין - כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות ולא דמי האי לאין מזבלין דמועד קטן (דף ג) דהתם זבול דקרקע והויא עבודה שבשדה ושכרם.

אבל סכין שמן לגיזום - כדי שלא ימות האילן אם נגזם קודם לכן מלאכה שהיא עבודת קרקע אסור רחמנא והני לאו מלאכת קרקע נינהו דאוקומי אילנא בעלמא הוא שלא ימות ואין משביחו לאילן אלא מעמידו בכמות שהוא.

רש"י כת"י מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (אוקומי אילני ≠ עבודה שבשדה ובכרם)

...אבל קישקוש ועוגיות אינן עבודה לא בכרם ולא בשדה דאינן משביחין באילן אלא אוקומי אילנא בעלמא הוא הכי גמרינן לה בתורת כהנים...

סתומי פילי, שמגלין השרשים ומכסין אותם וסותם פילי גומות הקרקע.

רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק א

הלכה ח

משקין בית השלחין בשביעית והיא שדה הזריעה שצמאה ביותר, וכן שדה האילנות אם היו מרוחקין זה מזה יתר מעשר לבית סאה מושכין את המים מאילן לאילן, אבל לא ישקו את כל השדה, ואם היו מקורבין זה לזה עשר לבית סאה משקין כל השדה בשבילן, וכן עפר הלבן מרביצין אותו במים בשביעית בשביל האילנות שלא יפסדו.

הלכה ט

ועושין עוגיות לגפנים, ועושין את אמת המים כתחלה וממלאין את הנקעים מים.

הלכה י

ומפני מה התיירו כל אלה, שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה, והואיל ואיסור הדברים האלו וכיוצא בהם מדבריהם לא גזרו על אלו שאין אסור מן התורה אלא אותן שני אבות ושתי תולדות שלהם כמו שביארנו.

תוספות הרא"ש מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (אוקומי אילני ≠ עבודה שבשדה ובכרם)

אין מפרקין ואין מיבלין ואין מאבקין ואין מעשנין. מפ' להו בירושלמי מפרקין בעלין כדי שלא יעשו צל לפירות ויתבשלו בחמה, מייבלין נוטלין היבלין מן האילן פעמים שעולה על האילן כמו יבלת ובתוכו תולעין, מאבקין עושין לה אבק, מעשנין מתננין, פי' עושין לה אבק כעין אותו שהזכירו בפ' מקום שנהגו (נ"ו א') בענין הרכבת דיקלין מייתי אסא דרא ושברא דדפנא וקימחא דשערי ומרתחי להו ושדו להו אליביה פעמים שמעשנין אותו בכך כדי לפטמו ופעמים שמשליכין את האבק של סממין בלבו כדי לפטמו או למתק פירותיו ואין מרתיחין אותו וזהו לשון עושין לו אבק, ובערוך פי' מאבקין מסירין האבק מעליו, ומעשנין עושין עשן תחת האילן כדי שימותו התולעים, והלשון אינו נופל על זה הפירוש דמאי עושין לה אבק איכא הכא, ועוד באלו המלאכות אין בהם פטום האילן אלא שמירת האילן ושמירת האילן שרי כדאמרינן בגמ' אוקומי אילנא שרי ובירושלמי ר' אבינא בעי מה בין המזהם לעושה לה בית העושה לה בית עושה לה צל וגדלה מחמתו והמזהם אינו אלא כמשיב שומר.

חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף ב עמוד א

ובשביעית. יש פירושים שכתוב בהם לא שנה שלהין ולא שנה אבות אסור רחמנא ולא תולדות, ולא יתכן לפרש כן דהא תנא ערבניה במועד ובשביעית, וכן מה שפירש רבינו שלמה דהא דתנן אבל לא מימי הקילון אמועד בלחוד קאי לא משמע הכי מלישנא דמתני' כלל וכלל כי האי גוונא הוה ליה לפרושי בגמרא, אלא ודאי מתני' כפשטה דאע"ג דמדאורייתא תולדות שרו והשקאה תולדה, חכמים אסרו תולדות בדבר שאינו אבד, ואסרו ג"כ בדבר האבד דבר של טורח, עשאוהו כעין חולו של מועד בדבר זה, והא תניא בגמרא (ג' א') שאין עוודין ואין מפסגין ואין מאבקין וכולה ברייתא ואוקמה תלמודא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

חידושי הריטב"א מסכת מועד קטן דף ג עמוד א (דעה א' כמו הר"ש; והריטב"א אוקומי אילני רק בטרחה מועטת)

ופרקין מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא. וא"ת והלא מנכש ומשקה כי הדדי נינהו והכא אסור לנכש אפי' מדרבנן והיכי שרינן במתני' השקאה, יש מתרצים דברייתא בבית הבעל מיירי, ולא נהירא, והנכון דניכוש טירחא רבה וכהשקאה דקילון דמיא. +א"ה, ע' מש"כ רבינו לעיל ב' א' ד"ה ובשביעית+.

בית הבחירה למאירי מסכת עבודה זרה דף נ עמוד ב (אוקומי אילנא לשמור מצבו אסור אבל אם התחיל ע"ש מותר)

כבר ידעת שעבודת קרקע אסורה בשביעית וכן עבודת האילנות ואין לוקין אלא על הזריעה והזמירה ועל הקצירה והבצירה אבל שאר מלאכות מכין אותו מכת מרדות כגון חרש או כסח או נדש או עדר או קרסם או זירד על הדרך שפירשנו במסכת מועד קטן ולא סוף דבר במלאכות אלו אלא אף בדברים שאין נעשין להשביח האילן אלא לרפוא מאיזו סבה או להעמידו על מתכנתו אסור כיצד אין מתלעין והוא שאם נתגדלו בו תולעים אין מעשנין תחתיו להמיתם ולא מזהמין והוא שכשהיתה מכה באילן ומשרת קליפתו היו כורכים שם זבל או איזה דבר שיש בו זוהמא להעמיד לחותו וכורכין אותו בה ואין מגזמין והוא חתיכת הענף כדי להצמיחו ביותר אבל אם נגזם מערב שביעית סכין אותו כדי לחזקו מרוב רכותו מצד מקום החתך אף על פי שלא ימות בכך ולא קוטמין אותו והוא נתינת אפר מגובל סביבו להכחישו כשהוא שמן יותר מדאי ומתיראין שמא ישיר פירותיו ונגזר מלשון אפר שתרגומו קיטמא וכן אין עושין להן בתים והוא גדר סביב לשמרו מן הקור וכן לא יסוך את הפגין או שלא ינקבם ליתן שמן בתוכם להרבות שמן בשעת בשולן וכן שאר עבודות אבל מקשקש הוא תחת הזיתים והוא חפירה מועטת לסתום נקבים הנעשים בשרשי האילן שלא יכנס בהם הרוח אבל אם מתכוין להשביחו ולעלות בהצמחתו אסור ומלאכות אלו מותרות בתוספת שביעית אף בזמן שהיו נוהגין בו והוא בזמן שבית המקדש קיים ולא בנטיעות לבד אלא אף בשאר אילנות ואף על פי שאמרו כאן מזהמין את הנטיעות וכו' עד ראש השנה אין הדברים אלא מפני שדרכן של מלאכות אלו לנטיעות על צד הרוב ואף על פי שיש חולקין בזו יש לי בה שתי ראיות אחת שהרי אף החרישה הותרה לנטיעות ועוד שהיה לו להקשות בכאן נטיעות אין שאר אילנות לא כדרך שהקשה תוספת שביעית אין שביעית עצמה לא:

ר"ש מסכת שביעית פרק ב משנה ב (אוקומי אילני = פסידא, ומותר אפילו במלאכות האסורות)

מעדרין - מלשון וכל ההרים אשר במעדר יעדרון (ישעיה ז) ענין חפירה כלי ברזל שחופר בידי אדם כעין חורש בשוורים והוא הדין לחורשין כדאי' בירושל' (הל' ב') אף על גב דחרישה דאורייתא היא והי' לו לאוסרה בתוספת שביעית שרי לה הכא ואפילו בזמן בית המקדש כיון שעושה [לצורך פירות ששית]. וכן בית השלחין נמי גנה שיש בה ירק מיתקן בכך הירק של ששית ויש כמה חילוקין בדבר דכל מלאכה אפילו דאורייתא כגון חרישה שעושה לצורך פירות ששית מותרות אפילו בתוספת שביעית כדפרשין וחרשה שאינה צורך פירות אלא אף לצורך האילן עצמו אפילו לפני תוספת שביעית אסורה כדתנן לעיל דלא שרינן אלא עד העצרת וליטע אילן בתחלה בתוספת שביעית אסור קודם לכן מותר וכל הנך מלאכות דשרינא הכא עד ראש השנה אף על פי שיש בהן שאינן לצורך ששית לא גזור בתוספת משום דאפי' בשביעית עצמה לא אסורין מדאורייתא כדאמרין בריש מו"ק (ג א) דאבות אסור רחמנא תולדות לא אסור רחמנא ואפילו בשביעית עצמה במקום פסידא כגון להשקות בית השלחין משמע התם דשרי משום דתולדות בשביעית לא דאורייתא ומקודם לא גזור:

שו"ת מבי"ט חלק ב סימן סד (השקיה מותרת כאשר יפסיד הכל אפי' אם ערך ההפסד מועט ואפי' בשביעית דאורייתא)

...וכיון דכל הני רבוותא דסברי תרומה בזמן הזה מדרבנן נראה דהוי מטעמא דלא קדשה לעתיד לבא כרבנן דרבי יוסי א"כ ה"ה נמי בשביעית לא קדשה והויא מדרבנן ויכולים לחרוש ולזרוע כשיש קצת אונס אעפ"י שאין אונס גמור אלא משום ארנונא כדפירש רש"י ז"ל ובספר החינוך כתב שמיטת קרקע בשביעית נוהג' בארץ מדבריהם וכן שמיטת כספים בכל מקום כולי ע"כ וכל הני נראה דסברי כרבי דמייתי פרק השולח בשביעי' בזמן הזה ורבי היא דתניא רבי אומר דבר השמטה שמוט בשתי שמטות הכתוב מדבר בזמן שאי אתה משמט קרקע אין אתה משמט כספים ולפירש רש"י ז"ל דאי שמיטת קרקע הויא שמט' עבוד' קרקע בשביעי' וכדא' בירוש' מנין שאין שמיטה נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג כו' א' שמיט' יובל וא' שמיטת שביעי' כו' ובסמ"ג סי' קמ"ו הביא ירוש' זה וכתב דשמיטה נוהגת מדבריהם וכן פירש רבינו יעקב והלכה כרבי שהרי הלל תקן פרוזבול דסבר כרבי וכן ריש מ"ק אמרינן בשביעית בזמן הזה ורבי הוא דאמר דהוי מדרבנן ומלתא דפסידא שרו רבנן דהיינו השקאת בית השלחין...

ויצא לנו מכל זה כי ישראל שיש לו שדה שחכר אותו מן הגוי או אפילו הוא שלו ממש ויש למלך או לעבדו חק על כל מה שיצא מן הזריעה חלק ידוע ואפילו לא יזרע אותו יכריחו לתת לו החלק שהיה מוציא הקרקע אם היה זורע אותו שהוא מותר לחרוש בו דהוי כמו ארנוני לפירש רש"י ז"ל וכל הני רבוותא דסברי דשביעית בזמן הזה מדרבנן יכולים לפרש פירוש זה ואינו צריך שיהיה אונס גדול וכן יכול לחרוש בבקרים שלו כמו שהוא זורע בקרקע שלו וכ"ש אם השדה שאינו

שלו אלא שחכר אותו מן הגוי דהיינו כמו שכירות שאם יכריחוהו לפרוע חק המלך אם לא יזרענו שמוטר לו לזרעו ולחרוש בבקרין וישראל שמשכיר לגוי שדה שלו או שכר מגוי שדה והשכירו לגוי קודם שנת שביעית לכמה שנים מותר דהו כשוכר לגוי לכמה ימים לעשות מלאכה דיכול לעשות אפילו בשבת אבל להשכיר שדה לגוי בשביעית אסור אבל שורו מותר להשכיר בשביעית דאינו מצווה על שביתת בהמתו בשביעית כדאיתא פ"ק דע"ז וכתב רבינו ישעיה מטראני בפסקיו שם וז"ל אעפ"י שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בשביעית ויכול להשכיר לגוי לחרוש בו בשביעית אבל לא ישכירנה לישראל החשוד לחרוש בה בשביעית מפני שעובר על לפני עור וכולי ולא ישכור שדה בשביעית אפילו לגוי שאדם מצווה על שביתת שדהו בשביעית שנא' שבת שבתון יהיה לארץ עכ"ל ונראה מכאן דדוקא בשנת שביעית עצמו או מקודם לצורך שביעית הוא דאסור להשכיר לגוי אבל בהבלעה כמה שנים שרי אפילו עובדה בשנת השמיטה דאיפשר שלא יעבוד בה שנת שביעית אפילו שדה ששכר ישראל מגוי נראה דלא שרי להשכירה לגוי אחר בשנת שביעית עצמה או לצורך שנת שביעית נראה דה"ה בזרעים שיכול למכור או להשאיל לגוי שיזרע בשביעית כמו בשור דאינו מצווה אלא על שביתת קרקע לחוד וכשמשכיר לגוי בהמתו בשנת שביעית יזהר בדין שבת. ולענין השקאת ירקות ועשבים כמו חבצלת השרון ודומיהם הא תנן ריש מ"ק משקין את בית השלחין במועד ובשביעית וכיון דתני להו בהדי הדדי משמע דכל מה שמותר להשקות במועד מותר להשקות בשביעית וכל הני מותר להשקות בח"ה דאיכא בהו פסידא וכן בשביעית ולא שני לן בין פסידא רבה לפסידא זוטא דכל מה שיפסד אם לא ישקנו הו' פסידא דהא לא חלקו בין פסידת ירקות דהו' דבר מועט לפסידת אילנות דהו' הפסד מרובה דכיון דיפסד הכל אם לא ישקנו לא מפלגינן ביניהו והתר זה לכ"ע אפילו למאן דסבר דשביעית בזמן הזה דאורייתא והוא היתר שכירות בהמה לגוי לחרוש בשביעית ונתנית זרעים לזרוע בשביעית והשקאת הירקות ועשב ועצי הבשמים הנפסדים אם לא ישקום אבל היתר זריעת ישראל שדהו או שדה המושכר לו מפני ששואלים ממנו חלק מה שהיה יוציא אפילו לא היה זורעה אינו אלא להני רבנותא דסבר דשביעית בזמן הזה דרבנן דלמאן דסבר דאורייתא אינו מותר אלא כשאונסים אותו לצורך חיל המלך דהו' אונס גמור וכדאי הם הסוברים דשביעית דרבנן לסמוך עליהם כ"ש בשעת הדחק ומענין פירות שביעית שגדלו בשדה הגוי בא"י כתבתי בשמטות שעברו משנת הר"צב שהיתה שנת שמטה עד עתה כמה פעמים שהם חייבים בביעור כמו שהוא כתוב אצלי בארוכ' נאם המבי"ט חשון השכ"ז שנת שמטה.

שו"ת מהרי"ל דיסקין סימן כ"ז אות ד' (צ"ע אם אוקומי אילנא מתיר מלאכה רק בסכונ מיתה או אפי' במקום הכחשה) (ד' כשעשה הגזע למעלה, ויצא ענף סמוך לקרקע המכחיש את האילן, וצריך לקוצצו, מותר. (אך כל זה לפי פירוש רש"י בע"ז (דף נ' ב') ד"ה איקמי, שפירש שם שלא יתקלקל האילן מכמות שהוא, ולפי זה כמו כן בנידון דידן, כיון שהיחור מכחיש האילן ומקלקלו מכמות שהוא, מותר אפילו על ידי ישראל, אבל לפי פירוש רש"י שם אוקומי אילנא שלא ימות האילן, משמע היכא שגורם רק להתקלקל ולא להמית, אסור — ולפי זה אין להתיר רק על ידי נכרי. וצ"ע ויש להתיישב)

חזון איש הל' שביעית סימן כא סעיף קטן יד (מיתת האילן = כאילו ימות האילן לשנה זו ולא יעשה פירות) ונראה דהא דכתב רבנו 'ותעשה הארץ מלחה וימות כל עץ' אין הכונה דתיבש העץ ולא תעשה פרי לעולם, אלא ימות בשנה זו ולא יבשיל פרותיו. ומצינו איוב י"ד 'ובעפר ימות גזעו. מריח מים יפרח' וגו'...

חזון איש הל' שביעית סימן כא סעיף קטן יז (הרמב"ם = דעה א' בריטב"א והר"ש ובתרי דרבנן נקטינן להקל) ולענין גיזום, (למש"כ לעיל ס"ק ט"ו, דגיזום דשאר אילנות דרבנן), ניכוש זיבול עידור בתפוז"ז שהעץ מפונק מאד והוא לפעמים נפסד ויבש במניעתן תלוי בפלוגת הפוסקים דהריטב"א כתב בריש מו"ק דיש מפרשים הא דאסרה ברייתא ניכוש ושאר מלאכות היינו בבית הבעל, (נראה דהאי בית הבעל לישראל בעלמא, דלענין ניכוש ושאר מלאכות אין חילוק בין בעל לשלחין, אלא ר"ל כעין בית הבעל שאין כאן פסידא גמורה), אבל אם היא שדה הנפסדת במניעת מלאכות אלו שרי. והא דתנן פ"ב מ"י אין מכסחין באורז ופסקה הר"מ פ"א הט"ו, נראה דלא חשיב למניעתה הפסד גמור, וכן משמע שאם היה דין כולל, שאף במקום שנפסד לגמרי לא התירו שום מלאכה, לא אצטרף למתני כסוח באורז, וכ"מ בירושלמי פ"ב ה"ב בהא דמפרש טעמא דר"ש, דנוטל את העלה שהוא כמציל מן הדליקה, ופי' הגר"א, משום הפסד שרי ר"ש, ואע"ג דפליגי רבנן לא מסתבר דפליגי ביסוד אי שרינן מלאכה דרבנן משום הפסד אלא פליגי בהכרעת שיעור הפסד. והריטב"א חולק וסבר דהוא טורח מרובה ולא התירו כמו מי קילון, והנה הריטב"א לשיטתו דלא התירו מי קילון בשביעית, אבל לדעת המתירים מי קילון בשביעית קם פירוש הראשון שהביא ריטב"א דבמקום פסידא הכל שרי, וכיון דקיי"ל להתיר מי קילון בשביעית כדעת הר"מ וסיעתו קם דינא דבמקום פסידא שרי, והנה הנ"י ג"כ כתב דדוקא השקאה שריא דאינה מלאכה חשובה וכמש"כ סי' י"ז ס"ק כ'. אבל, מדברי הרמב"ם משמע דזה שהתירו השקאה הוא משום פסידא ובשאר מלאכות אין פסידא, והוא כרבנו, שלא נודע לנו שמו, שהביא ריטב"א וכו' דהר"ש פ"ב מ"ב שכתב 'ואפילו בשביעית עצמה' וכו', משמע התם דשרי כגון להשקות כו' ור"ל דמשמע התם דמתירין כל תולדות משום הפסד כמו השקאה.

וכיון שהוא תרי דרבנן נראה דנקטינן להקל בפלוגתא דרבנותא ויש עוד סניף לדעת זו מהא דשרינן מ"ק ו' ב' צידת אישות ועכברים בשביעית ופי' תו' דשרינן לסקל עד הארץ הרי דשרינן טורח ומלאכה חשובה של אחת בשנה [מיהו י"ל משום שאינו מתכוין ליפוח הקרקע].

ולכן במקום הפסד שימות כל עץ [או שיפסדו כל הפירות] יש לסמוך להקל בכל אלו, אך צריך לשקול כל עבודה ועבודה אם יש בזה חשש שימות העץ וכל שאינו אלא הרוחה אסור ואם אפשר להסתפק בפעם אחת אסור לעשות שתי פעמים, וכן חייבין לזבל ולנכש קדם ר"ה תשי"ב שלא יצטרכו לזבל ולנכש בשביעית ואף אם לא יספיק לכל השנה כל מאי דאפשר למעוטי חייב למעט וכן מה שאפשר לאחר עד אחר ר"ה תשי"ג חייב לאחר ואסור בשביעית.

דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה י

(פד) ומפני מה התירו כו'. (קעא) נראה דלא קאי אלא על ה"ח דהתירו להשקות בית השלחין ולהמשיך ולהרביץ באילנות וכדמסיים רבנו שאם לא ישקה כו' (קעב) מיהו אפשר דדעת רבנו דבאמת לא התירו גם הני דהלכה ט' אלא במקום פסידא וצ"ע:

(פה) שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה. (קעג) אין הכונה דיתייבש העץ ולא יעשה פרי לעולם וכן הארץ תתקלקל לעולם אלא ימות בשנה זו ולא יבשיל פירותיו ומש"כ תעשה הארץ מלחה הוא טעם על משקין בית השלחין ומש"כ וימות כל עץ שבה הוא טעם על משקין שדה אילן אבל אין כאן הפסד הארץ לשנה הבאה רק הפסד הפירות בשנה השביעית ומשום זה התירו:

(פו) מדבריהם לא גזרו כו'. (קעד) ולא התירו רק בדברים הכוללים את הרבים וא"א לעמוד בזה התירו אבל משום הפסד פרטי לא התירו ולא דמי לחוה"מ ואף על גב דמשום ארנונא התירו כדבסמוך הי"א התם אניסי טפי ע"י המלכות וקרוב הדבר לפקו"נ (קעה) וגם בדברים המצויים לרבים לא הכל התירו שהרי אסרו לעשן שימות התולעת ולא יסוך לזהם מפני עוף כנ"ל ה"ה:

(פז) שאין אסור מה"ת אלא אותן שני אבות ושני תולדות. (קעו) לא בא לאפוקי חרישה שג"ז אסור מה"ת כנ"ל ה"א ולא בא לאפוקי אלא שאר תולדות:

(פח) כמו שביארנו. בהלכה ב'. וכתב (קעז) בחזו"א לענין גיזום ניכוש זיבול עידור בתפוז"ז שהעץ מפונק מאד והוא לפעמים נפסד ויבש במניעתן יש דעות בזה אם מתירין טירחא מרובה במקום פסידא גמורה וכיון שהוא תרי דרבנן [דשביעית בזה"ז דרבנן ותולדות דרבנן] נקטינן להקל ולכן במקום פסידא שימות כל עץ או שיפסדו כל הפירות יש לסמוך להקל בכל אלו אך צריך לשקול כל עבודה ועבודה אם יש בזה חשש שימות העץ וכל שאינו אלא הרוחה אסור ואם אפשר להסתפק בפעם א' אסור לעשות ב' פעמים וכן חייבין לנכש ולזבל קודם ר"ה של שביעית שלא יצטרכו לזבל ולנכש בשביעית ואף אם לא יספיק לכל השנה כל מה שאפשר למעוטי חייב למעט וכן מה שאפשר לאחר עד אחר ר"ה של שמינית חייב לאחר ואסור בשביעית ודין הפועל כדין בעה"ב וכל מה שמותר לבעה"ב מפני ההפסד מותר גם לפועל לעשות אצל בעה"ב וכל העבודה האסורה אסור לפועל לעשות והעבירה על העובד וגם בעה"ב עובר בשביתת שדהו ודין הנכנסין משביעית לשמינית יתבאר בעזה"י בפ"ג ה"י. (קעח) ובפסקי מרן כתב בעבודות שדה גן פרדס צריכין להבדיל בין העבודות הנחוצות לקיום האילנות או הפירות ובין עבודות הבאין להשביח את העץ או את הפירות, הכלל בזה הוא שעבודות הבאות להשביח את העץ או פרוי אסורות ועבודות שהן נחוצות לקיומו ושמבלעדם ימות העץ או יפסדו רוב הפירות הרי הן מותרות ואותו כלל נוגע גם בפרי אדמה שאין בהן איסור ספיחין. אבל חרישה זריעה וזמירת הגפנים אסורות בשביעית אף אם הם לקיום האילן ופירותיו [כיון שהן דאורייתא] (קעט) וכ"ז אם יפסד האילן או הפירות לגמרי אבל אם לא יפסד רק יוכחש ויגרע ממה שהי' יש אוסרים:

דרך אמונה - ביאור ההלכה הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה י

* ומפני מה התירו כל אלה כו'. הנה דעת מרן ז"ל דגם מפני הפסד הפירות התירו כמש"כ בד"א, ובתשו' מהרי"ל דיסקין ז"ל סי' כ"ז סק"ד דן אם אינו הפסד לגמרי אלא שגורם שיתקלקל קצת האילן (או הפירות לפ"ד מרן) אבל לא יתקלקל לגמרי וכ' דמלשון רש"י בע"ז דף נ' ב' ש' שלא יתקלקל האילן מכמות שהוא משמע דגם על קלקול קצת מתירין אבל ממה שפי' שם (בד"ה אבל) דאוקמי אילנא בעלמא הוא שלא ימות משמע שהיכא שגורם רק להתקלקל ולא להמית אסור וצ"ע עכ"ד והנה ר"ח שם כתב גם גבי זיהומי שלא ימות ורש"י בסוכה מ"ד ב' כ' ג"כ שלא ימות ונראה דכונת רש"י כאן רק לפרש התיבה אוקמי אבל בודאי הכונה שלא ימות כי רש"י עצמו לעיל בד"ה אבל מזהמין כתב מדביקין שם זבל וקושרין שלא ימות א"כ הזיהום גורם שלא ימות וע"כ דגם כאן כונתו שלא יתקלקל וימות רק דתיבת אוקמי משמע דמעמידו כמות שהוא עתה לכן פירש"י כן אבל הכונה שלא ימות ואם לא ימות נקרא שעומד כמות שהוא עתה אף על פי שמתקלקל קצת ובס' תורת הארץ ח"ב פ"ב סקי"ט הביא מדברי תשו' מבי"ט סי' ס"ד ש' דמותר להשקות משקים עשבים וירקות בשביעית אף על גב דהוא פסידא מועטת משום דדומיא לחוה"מ קתני דכל פסידא מותרת ובאמת אין מדברי המבי"ט ראי' דגם הוא מיירי דהפריחים ימותו רק דכל הפרחים הוא הפסד מועט וע"ז הביא ראי' מחוה"מ דגם כל פסידא מתירין אבל אם לא יפסד לגמרי מודה דא"א לדמות לחוה"מ כמו שהוכיח מרן בס' י"ח סק"ד דלא בכל פסידא התירו כמו בחוה"מ וכמש"כ בהלכה הקודמת בבה"ל ובפרט שמדברי רבנו כאן שכ' שאם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה מבואר דדוקא אם ימות התירו וכמש"כ ג"כ בתורת הארץ שם ובמאירי ע"ז נ' ב' מצאתי שכ' אף בדברים שאין נעשין להשביח האילן אלא לרפוא מאי זו מכה או להעמידו על מתכונתו אסור כו' אבל אם נגזם מערב שביעית סכין אותו כדי לחזקו מרוב רכותו מצד מקום החתך אף על פי שלא ימות בכך וצ"ע לברר שיטתו מה מותר ומה אסור ועי' במאירי סוכה מ"ד ב' וצ"ע, ולענ"ד קשה להקל בזה ובפרט בשביל האתרוגים שהיו כשרים לברכה דלא מצינו שום היתר בזה וכ"מ מו"ח שליט"א שאין להתיר בשביל האתרוגים שיהיו ראויין למצוה (שו"ר נדפס בזה תשו' מו"ח שליט"א בס' משפטי ארץ עמוד רע"ח ע"ש ועי' בצה"ל שהעתקנו מס' תה"ש הוראת מו"ח שליט"א בזה):

כתר המלך הלכות שמיטה ויובל פרק א הלכה ח (הרמב"ם אינו מחלק בין טרחא לטירא בשביעית)

[ח] משקין בית השלחין בשביעית והוא שדה הזרוע שצמאה ביותר וכו'. והנה גבי חול המועד לעיל בפ"ז מהל' יום טוב כתב רבינו בהל' ב' שם כיצד משקין בית השלחין במועד וכו' וכשהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממי הגשמים מפני שהוא טורח גדול אבל משקה הוא מן המעיין בין שהיה וכו' עכ"ל ומבאר התם רבינו דבית השלחין

אינו רשאי להשקות רק מן המעיין אבל לא ממי קולון ובריכה שנזכר שם במשנה אבל הכא גבי שביעית לא חילק רבינו כלל בין מי מעיין או מי גשמים ובריכה משום דס"ל לרבינו דשרי הכא במי גשמים והוא משום דאיתא כן שם בירושלמי במס' מועד קטן ר' ביסנא בשם ר' לא לא שנו אלא במועד הא בשביעית מותר מה בין שביעית למועד שביעית ע"י שהיא מותרת במלאכה וכו' ואית דבעי משמעיהו מן הדא שביעית ע"י שזמנו מרובה התירו מועד שזמנו מועט אסרו אותן ז' ימים האחרונים (למאי וכו' עד דין כ"ז) [לא מסתברא מייעבדין שבעת] ימי הרגל ואסורין ע"כ ופי' הקרבן העדה לא שנו וכו' מותר בשביעית לשתות ממי קולון והוא כדברי רבינו ומסיק ז' ימים האחרונים אסורין ומסיק שם הק"ע בעיא דלא אפשרטא וא"כ יהיה סברא לומר דבז' ימים האחרונים יהיה אסור לשתות ממי גשמים מ"מ גם זה לא הביא רבינו כיון דהוא רק ספק בדרבנן אזלינן להקל וכמו שפוסק רבינו בפ"ח מהל' יום טוב דשרי לחפור בחוה"מ מטפח עד שבעה טפחים אף דהוא בעיא דלא אפשרטא כיון דהוא מדרבנן מכ"ש הכא דאסור דרבנן ובלשון ראשון שאומר הירושלמי הוא להתיר וא"כ אף דבלשון ב' נשאר בבעיא הוא לקולא ודוק:

שבת הארץ הראי"ה קוק פרק ראשון

ה. אין נוטעין בשביעית אפילו אילן סרק. ולא יחתוך היבולת מן האילנות. ולא יסרק העלין והבדים היבשים. ולא יאבק את צמרתו באבק. ולא יעשן תחתיו כדי שימית התולעת. ולא יסוך את הנטיעות בדבר שיש לו זיהומא כדי שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך. ולא יסוך את הפגיון ולא ינקוב אותו. ולא יכרוך את הנטיעות ולא יקטם אותו. ולא יפסג את האילנות. וכן שאר כל עבודת האילן. ואם עשה אחת מאלה בשביעית מכין אותו מכת מרדות. תראה שהם שאסור

לנפץ אילן סרק בשביעית. הוא אסור^(א) אפילו אם איננו פתוחין לניחול העצים כרא לעשות סייג לכרשו לנגחו ולשדחו. וכיוצא בזה. וי"א. שאסור להסירי ענבים יבשים מן

האילן. ונראה שהוא דוקא כשמכוין בזה לרפואת האילן. ולא לאכילה. וי"א שאסור לחתוך ולהסיר שום דבר של יבשות מן האילן. שהוא ענין הסרת היבלת. וי"א שאסור להטות עלין מן האילן לחקל על האילן. גם כשאין העלין יבשים. וי"א שאסור להסיר את האבנים הנחונות על עקרי האילנות. וכן אסור לכמות את עקרי האילנות בעפר. אם הם מגולין. ויש מי שאומר^(ב) שכל עבודה שהיא רק להעמיד האילן. ולא להשביחו. שהיא מותרת בשביעית כמו שיחבאר. אינה מותרת כי אם כשאינו עושה את העבודה בגוף האילן. כרא בקרקע. אבל כשהוא צריך לעשות את העבודה בגוף האילן אסור אפילו להעמיד אותו על מכונו שלא יתקלקל. ויש אומרים שאין חילוק בזה. וכל שהוא רק להעמיד את האילן על עמדו מותר אפילו אם העבודה היא בגוף האילן עצמו. ולא דוקא בקרקע ובפרשה. ולפיכך מוכרים הם שמותר למוך את האילן בזהבא. כדי להעמיד אותו שלא יאכל אותו העוף כשהוא רך או כדי שיהרחק התולעים ממנו. שהרי הוא להעמיד את האילן. ולפי זה מותר למכור את הענבים בנפרים. שהוא כדי להמית היצורים הקטנים המזיקים את הגפן. וכן כל תרופות שמישין נגד מחלת הענבים הנקראת פורסיגאני(ג) מותר לעשות להן דקא זו אפילו בנפש של אילן. וכן מותר למכור וכל לפי

זה כשיש מכה באילן ונשרה קצת קליפתו. כדי להעמיד את האילן שלא ימות. אבל אסור לעשות שום עבודה כדי לחזק את האילן ולהברותו יותר כדי להשביחו. ואס"י (כא) גמ' ע"י נקטם הגוף שודם שביעית מותר לטוך שמן במקום הקטומה כדי שלא ימות האילן. (סג) ע"י רש"י ונראה שהוא תרין אפ' נקטם בשביעית נופא ע"י איזה מכה. אם יש צורך לטוך שמן במקום הקטומה כדי שלא ימות האילן נופא. אלא שאסור לקטום את הגוף בשביעית כדי שישיבו האילן. שהם מלכתב הויכוח האמרת. וי"א^(ד) שמותר גם להשקות את

האילן מים ולזנוב בזהל אם יש צורך בדבר שלא ימות. והוא אסור כרא להברותו (ה) וי"א שהיבול בקרקע לעולם אסור. אפילו אם הוא כדי שלא ימות האילן. ולאפשר אילנא גי' אסור. שכל מה שחצ"י עבודה שבשדה ונכרת לה והוא משום לאפשרי (ו) רש"י ע"י אילנא. והא שחצ"י לחם הוא רין כשהשיט את מנבל על האילן עצמו. שהוא עבודה מיוחדת רין לזילתה היא מותרת כשהיא לאפשרי אילנא ולהחזיק במקומו שלא ימות.

